JAN BONDY

Jan Bondy byl generálním ředitelem Správy kulturních zařízení, která se později přejmenovala na Česká centra. Vyzkoušel si manažerskou práci v Praze, ale i vedení Českého centra v Berlíně. Jak fungovaly pobočky v bývalých postkomunistických zemích? A v čem se nejvíc změnil program Českých center?

Správa kulturních zařízení (SKZ) měla sice kulturu v názvu, ale většinou se věnovala něčemu jinému než kultuře. Jaké byly vaše první dojmy z této organizace?
Řadu let jsem byl manažerem Symfonického orchestru hlavního města Prahy FOK. Měl jsem na starosti především organizaci koncertních turné po celém světě. Takže když mi nabídli z Ministerstva zahraničních věcí, zda se nechci přihlásit do výběrového řízení SKZ – myslel jsem, že se jedná o kulturní instituce. Brzy mi ale došlo, že fungují spíš jako prodejny nejrůznějšího zboží – od rukodělných výrobků až po textil. Tato „kulturní zařízení" byla v bývalých zemích socialistického bloku. Naše zastoupení tam prezentovala či prodávala jakýsi podivný sortiment často dříve nedostatkového zboží. Na první služební cestu ve funkci generálního ředitele jsem jel do Varšavy, kde měli zrovna na skladě veliké množství podprsenek XXL, a říkali mi, že teď hlavně musíme vyřešit, jak je rozprodat. A velmi podobné to bylo i v dalších zemích, kde zkrátka tehdejší ČC prezentovala všechno možné, ale kulturu jen velmi okrajově.

Co tedy rozhodlo, že se víc zaměřila na kulturu?
Během 90. let se opravdu hodně řešila celková koncepce. Šlo o to, že jsme zaměstnávali desítky lidí na jednotlivých pobočkách, a z toho většina pracovala na prodejnách. Například v Berlíně byl tým padesáti lidí, kteří se střídali na směny. Obchodní činnost navíc již nebyla možná ani žádaná. Jednotlivé obchody se uzavřely, přecházeli jsme na evropskou legislativu a konečně se začaly otevírat naše pobočky po vzoru západních zemí. Rozhodně byl zájem o českou kulturu, ale tenkrát nebyly žádné granty nebo dotace, a proto jsme museli vytvořit strategii, jak kulturní akce zafinancovat. Začali jsme pronajímat naše prostory českým firmám, které se chtěly prezentovat v zahraničí, a díky těmto financím jsme pak mohli organizovat kulturní akce.

Během vašeho působení se síť ČC velmi rychle rozrostla. Podle jakého klíče jste rozhodl, které pobočky se otevřou?
Základní okruh osmi poboček byl ještě z doby před rokem 1989. Šlo například o centrum ve Varšavě nebo v Bukurešti. Po revoluci byla snaha rychle zavřít centra ve východní Evropě a zaměřit se hlavně na Západ, což mi nepřišlo jako dobrý nápad, aby se šmahem zpřetrhaly dlouholeté vazby. Jediné centrum, které jsem zavřel, bylo v polském Štětíně, kde nebyl až takový zájem o českou kulturu a prostory ani nevyhovovaly. Během pár let jsme otevřeli pobočky v Bruselu, Haagu, Paříži, ve Stockholmu, později také v Madridu, New Yorku a v Tokiu.

Od roku 1998 jste byl ředitelem Českého centra v Berlíně. Čím jste zaujal tamní publikum?
Hodně lidí chodilo na projekce filmů z 60. let tzv. Československá nová vlna, kde jsme prezentovali celovečerní filmy Miloše Formana, Evalda Schorma nebo Věry Chytilové. Hodně oblíbené byly také naše literární večery zaměřené na Franze Kafku, Jaroslava Haška a Václava

Havla, kterého jsme představovali především jako dramatika, nikoliv jako politika. Do programu jsme zařazovali také současné autory například Jáchyma Topola, a nechyběla ani disidentská linie – Eva Kantůrková, Lída Rakušanová, Pavel Tigrid, Josef Škvorecký nebo Arnošt Lustig. Zorganizovali jsme také sérii diskuzí na téma odsunu Němců, kde jsme si mohli dovolit mnohem otevřenější debaty, než kdyby se akce konaly na ambasádě. Enormní zájem byl také o naši výstavu fotografií Alfonse Muchy, což byly snímky, které výtvarník nafotil jako skici pro své slavné obrazy.

České centrum v Berlíně původně sídlilo na rušné obchodní Leipzigerstrasse, ale později se přestěhovalo na legendární Checkpoint Charlie. Jak na tuto lokalitu vzpomínáte?
Je to jedno z nejznámějších míst, kam míří mnoho turistů, protože je zajímá, kde byl hraniční přechod rozděleného Berlína. Checkpoint Charlie je na křižovatce ulic Friedrichstrasse a Kochstrasse a spojoval americký sektor města se sovětským. Naše ČC sídlilo přímo naproti tomuto místu. Měli jsme tam galerijní prostor. Uskutečnili jsme tam řadu pořadů s literární tematikou, čtení z překladů českých autorů, výstavy výtvarných prací nebo koncerty s klavírem Petrof, který jsme získali přímo z továrny v Hradci Králové a mohli jej prezentovat v samém srdci Berlína. Stali jsme se vyhledávanou adresou „**Czechpoint am Checkpoint"**.

Po čtyřech letech v Německu jste se vrátil do Prahy opět na pozici generálního ředitele. V čem vám pomohla zahraniční zkušenost?
Naplno jsem pochopil, že ředitel venku je více než pomyslný „správce kina", který neřeší jen program a organizaci kulturních akcí, ale celkově zodpovídá za provoz pobočky včetně toho, že na konci dne často sám uklízí židle po filmové projekci. Došlo mi, že nemá smysl klást další přehnané administrativní nároky na jednotlivé ředitele poboček. Přestal jsem také věřit tomu, že jeden ředitel zvládne organizovat program v sousedních zemích – například to, že byste měla hlavní sídlo ve Stockholmu, a k tomu stíhala organizovat festivaly či další akce po celé Skandinávii.

Během vašeho působení v Praze se otevřela Galerie Českých center, která měla sloužit jako místo pro prezentaci aktivit ČC. Proč se od této koncepce upustilo?
Chtěl jsem, aby český divák viděl, co ukazujeme venku, ale taky mi přišlo dobré, abychom naše prostory mohli nabízet zahraničním ambasádám pro jejich kulturní akce. Postupně jsme ale tenhle koncept přehodnotili, respektive rozšířili o vlastní akce. Koncepce se upravila podle návrhů Dany Brabcové, která řadu let vedla České centrum v Bukurešti a později v Moskvě. Přesvědčila mě, že Galerie ČC může být regulérním kulturním centrem v metropoli, kde se konaly pravidelné diskuzní přednášky a besedy, tedy i samostatný program. A opravdu se tento koncept osvědčil.

Další novinkou byla Noc literatury, která se v Praze, ale i v zahraničí velmi rychle ujala. Čím to je, že právě tato akce má tolik příznivců?
Samotného mě překvapilo, kolik lidí chodí na tento literární happening. Znal jsem podobné akce z Německa, kde je ale dlouholetá tradice literárních večerů. V Praze a záhy po celém Česku, to byla vysloveně novinka. Myslím, že milovníky literatury zaujalo, že se dostanou do míst, která nejsou běžně přístupná a čtou tam profesionální herci úryvky z nově přeložených

knih. Vzpomínám si, že hned na prvním ročníku v Praze se četlo například v podzemních prostorech tzv. kolektorech nebo v pražských věžích, a mělo to ohromný ohlas.

Co byste vzkázal Českým centrům?

Ať nemají finanční nouzi, ať mají štěstí na lidi, kteří tam pracují a také ať se stále dál rozvíjí tím směrem jako doposud. Hodně velký potenciál vidím v mladých začínajících umělcích, kteří jsou nejen talentovaní, ale už mají i první zkušenosti ze zahraničí a umí se dobře prezentovat. To před lety ještě rozhodně nebylo běžné. Nejde jen o to, že ČC představí jejich díla, ale mohou také pomoci s celkovou propagací české kultury. Mají originální nápady, sociální sítě jsou pro ně běžná součást prezentace, tak by bylo dobré, aby se více podíleli na aktivitách ČC. A co se týká současné sítě ČC? Asi by bylo dobré přehodnotit, které aktuální pobočky má smysl dále udržovat. Zda jich potřebujeme tolik v západní Evropě, kde jsme již doufám pevnou součástí a naše kultura je mnohem známější, než tomu bylo dříve, nebo zda by nebylo vhodnější otevřít více poboček v Asii, například ve Vietnamu nebo na Tchaj-wanu či v Indii, kde se o naší kultuře tolik neví.